

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makale / Research Article

Evsizliğin Nedenleri ve Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Beyoğlu Örneği*

A Qualitative Research on Causes and Experiences of Homelessness: The Case of Beyoğlu

Burak ACAR¹, Hatice BOZKAFA², Betül VURAL³, Sena ÖNAL⁴, Mısra GENÇ⁵, Ömer Miraç YAMAN⁶

¹ Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, acarburak.tr@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4765-3319

² Sosyal Çalışmacı, Çorbada Tuzun Olsun Derneği, haticebozkafa2098@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6442-6014

³ Sosyal Çalışmacı, betulvural98@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3052-904X

⁴ Sosyal Çalışmacı, sena_onall@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9312-1888

⁵ Sosyal Çalışmacı, misragenc25@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0388-1416

⁶ Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, omermirac@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9989-8575

Başvuru: 25.08.2021
Kabul: 24.01.2022

Atıf:
Acar, B., Bozkafa, H., Vural, B., Önal, S., Genç, M. ve Yaman, Ö.M. (2022). Evsizliğin nedenleri ve deneyimleri üzerine nitel bir araştırma: Beyoğlu örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 339-358. DOI: 10.33417/tsh.986870

ÖZ

Bu çalışmada evsiz bireylerin evsizleşme süreçleri, sokak yaşamında karşılaştıkları zorluklar ve gereksinimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Evsiz bireylerle yapılan araştırma için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş olup görüşmeler için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak İstanbul-Beyoğlu bölgesinde bulunan 20 evsiz erkek ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, evsizliğe neden olan faktörler ve evsizlerin karşılaştıkları zorluklar olmak üzere iki ana tema üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda kötü aile ilişkileri, ekonomik sıkıntılar, alkol ve madde kullanımı, psikolojik sorunlar ve cezaevi geçmişi gibi sebepler evsizliğin nedenleri olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte evsiz bireylerin sokakta yaşadığı süre boyunca güvenlik, barınma, gıda ve giysi temini, hijyen ve özbakım sorunları ve damgalanma problemleri ile karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir. Evsiz bireylerin temel ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik mevcut hizmetlerin ise sadece günlük yaşamlarını idame ettirmeye yönelik olduğu ve evsizlik sorununa süregelen bir çözümün ortaya konulmadığı saptanmıştır. Bu soruna yönelik kapsamlı sosyal politikaların ve evsizlerin çok boyutlu sosyal entegrasyonunu sağlamaya yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Evsiz, Evsizlik, Sokakta Yaşayan, Sokak

ABSTRACT

This study aims to examine the processes of homeless individuals becoming homeless, the difficulties they come across while living in the streets, and their needs. The qualitative research method was used for the research that has been conducted with homeless individuals. A semi-structured interview form had been prepared for the interviews and face-to-face interviews have been made with 20 homeless men in the Istanbul-Beyoğlu region. The data that have been obtained were evaluated on two main themes: the factors causing homelessness, and the difficulties that the homeless individuals face. As a result of the research, reasons such as bad family relations, economic problems, alcohol and substance use, psychological problems, and being in prison in the past have been determined as the causes of homelessness. In addition, it has been detected that homeless individuals face security, shelter, food, clothing, hygiene, self-care, and stigma problems during their life on the street. It has been determined that the existing services to meet the basic needs of homeless individuals are only for the maintenance of their daily lives, and a permanent solution to the problem of homelessness is yet to be put forward. It is recommended to develop comprehensive social policies to solve this problem and to create activities to ensure multidimensional social integration of the homeless.

Keywords: Homeless, Homelessness, Street People, Street

*Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'nın 15.04.2021 tarihinde onayladığı "Evsiz Bireylerin Deneyimlerinin ve Kurumlarla İlişkilerinin Sosyal Hizmet Bağlamında İncelenmesi" başlıklı araştırmanın bir kısım verilerinden faydalanarak hazırlanmıştır.

GİRİŞ

Evsizlik olgusu ülkelere, kültürlere ve sosyal yapılaraya göre çok farklı şekillerde açıklanmakla birlikte genellikle belirli ve sürekli kalacak bir yerin olmaması şeklinde ifade edilmektedir. Dolayısıyla evsiz bireyler belirli (kesin) sınırlara sahip olmayan, kalacak mekân ve özel alanlardan mahrum kimseler şeklinde tanımlanmaktadır. Toplum bilimci olan Rossi (1989) evsizleri, bilinen geleneksel konutların haricinde; barınaklarda, hastanelerin bekleme salonlarında, sokaklarda, otobüs duraklarında veya terk edilmiş binalarda gecelerini geçiren kişiler olarak nitelendirmekte ve evsizliğin mekân ile ilişkisine vurgu yapmaktadır (Akt: Bostanoğlu 1993; s.154). Evsizliği, aile ve sosyal ilişkilerdeki sorunların bir sonucu olarak gören farklı nedensel yaklaşımlarda bulunmaktadır (İlhan ve Ergün, 2010, s. 81). Örneğin aile içi şiddet, evlilik sorunları, aile veya sosyal destek sistemlerinin yetersizliği gibi konular evsizliğin nedenleri arasında sıklıkla gösterilmektedir (Morris ve Strong, 2004, s. 223; Mallet, Rosenthal ve Keys, 2005, s.186; Embleton ve ark. 2016, s.437, Kore, Kiik ve Boswinkel, 2012, s.302). Rossi'de bu görüşü destekleyerek özellikle uzun dönem evsiz yaşayan kişileri, kazanma gücünü kaybetmiş, arkadaşlık ve aile ilişkileri yok olmuş sosyal ağları bozulmuş kişiler olarak tanımlamaktadır (Akt: Şan ve Küçük, 2018; s.197). Evsizliğin tanımının evin fenomenolojisi üzerinden inşa edildiği yaklaşımlarda bulunmaktadır. Öyle ki Somerville (1992, s.532) evsizliği, -tıpkı ev gibi- çok boyutlu ve ne demek istediğimizi tam olarak ifade etmeyen bir kavram olduğunu ifade ederek, her iki kavramı da ancak belirli bir nesnellik derecesi ile analiz etmenin mümkün olabileceğini öne sürmektedir. Dolayısıyla Somerville evsizliğe getirilebilecek bir tanımın eve yüklenen ideolojik anlamla ilişkili olacağını kendince gerekçelendirmektedir. 1980'li senelerin ardından refah devletleri tarafından uygulanan neo-liberal politikaların etkisiyle yoksul bireylerin konut gereksiniminin kamudan özel piyasa mekanizmalarına devredilmesi evsizlik görünümünün artmasına sebep olduğu ilişkilendirilerek evsizliğe kentleş(e)me(me), nüfus artışı ve iktisadi tercihler çerçevesinde bir bakışın getirilebildiği de görülmektedir (Yılmaz, 2012; s. 272). Bunun yanında evsizliğe sosyal politika ve koşullar, kent yoksulluğu, göçmen ve mültecilik, iktisadi sorunlar, psikolojik problemler gibi pek çok farklı bağlamda tanımlamalar ve nedensellikler getirilebilmektedir. Birleşmiş Milletler ve ilişkili kurum/kuruluşlar (FEANTSA) tarafından kullanılan evsizlik tanımlarının ortak özellikleri ise şu şekilde ifade edilmektedir: *“sokaklarda yaşayan kişiler, açık alanlarda veya arabalarda; geçici acil barınma yerlerinde, kadın sığınma evlerinde, kamplarda veya ülke içinde yerinden edilmiş kişilere, mültecilere veya göçmenlere sağlanan diğer geçici konaklama yerlerinde yaşayan kişiler; ve gayri resmi yerleşim yerlerinde yaşayanlar gibi son derece yetersiz ve güvencesiz konutlarda yaşayan kişiler”* (OHCHR,2020). Evsizlerin birbirinden farklı tanımları (kronik, kayıp, gizli vb.) ve evsizliğe yönelik farklı tanımsal ve kuramsal yaklaşımlar bir yana tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de evsizler 1980'li yıllardan günümüze artış göstermiş ve evsizlik olgusu toplumsal bir sorun niteliğine ulaşmıştır (Özdemir, 2010, s.80).

Gelişmiş veya az gelişmiş ülkelerde yapılan araştırmalar incelendiğinde evsizlik kavramının ortaya çıkmasında pek çok faktörün etkili olduğu ve bu ülkelere göre farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Kapitalist üretim ve tüketim anlayışının yoğun olduğu özellikle ABD, Kanada, İngiltere, Fransa gibi

gelişmiş ülkelerde evsizlik sorununun daha fazla ön plana çıktığı gözlemlenmiştir. Bunun yanında gelişmekte/gelişmemiş olan ülkelerde ise sosyo-ekonomik gelir yetersizliği, piyasaların değişmesi, madde bağımlılığı, göç, zihinsel rahatsızlıklar, aile yapısının dönüşümü, işsizlik, kentsel dönüşüm ve benzeri faktörlerin evsizleşme sürecinde doğrudan veya dolaylı şekilde etkili olduğu söylenebilir. Kırsal kesimden büyükşehirlere doğru yapılan göçün devamında meydana gelen kentsel yoksulluk, sıralanan bu sorunların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Toplumda meydana gelen mevcut değişim ve dönüşümler ayrıca kapitalist politikaların etkisi ile birlikte aile yapısı kötü yönde etkilenmiş, problemler çoğalmış, zayıflamış aile bağları ve ailede parçalanmalar meydana gelmiştir (Cılga, 2009; s. 10). Meydana gelen bu değişimler sonrası aile fertleri, sorunları kişisel olarak çözmeye çalışmışlardır. Tek başına çözüm üretmekte yetersiz olan aile üyeleri marjinal bir hayat tarzını tercih etmiş ve bununla birlikte evsizlik olgusu sosyal problemler içerisinde yer edinmiştir (Kaya-Kılıç ve Aslantürk, 2019; s. 419). Aile bireyleri arasında iletişimin eksik ve yetersiz olması, kişinin tecrübeleri, destekleyici olarak verilen hizmetlerin yeterli düzeyde olmaması, sosyal yoksunluk, yapılan kurumsuzlaştırma politikalarının ardından toplumun ihtiyaçlarının karşılanmaması, düşük ücretli konutların eksikliği ve benzeri sebepler kişileri evsiz durumuna düşürmektedirler (Akyıldız, 2017; s. 70-71). Evsizliğin oluşmasında etkili olan faktörler, ülkelerin toplumsal, iktisadi, kültürel ve sosyal yapısına göre değişiklik göstermektedir. Bu nedenle evsizlik olgusunun nasıl ortaya çıktığına ve nasıl tanımlandığına yönelik tek sesli söylemlerin gerçekçi ve nesnel olmadığı söylenebilir (Küçük, 2018; s. 518). Meneviş'e (2007; s. 6) göre de bazı Batı toplumlarında evsizlik kimi zaman bir tercih veya yaşam biçimi olabiliyorken, ülkemizde evsizlik problemi ekonomik yetersizlik ve sosyal sorunlar ile ilişkilendirilmekte ve evsizliğe sebep olan faktörler arasında işsizlik, yoksulluk, psikolojik rahatsızlıklar, engellilik, aile içi şiddet, boşanma, göç, doğal afetler, uyuşturucu veya alkol bağımlılığı yer almaktadır.

Evsizliğin nedenlerinin yanında evsiz bireylerin sokak deneyimleri de ülkelerin kültürel ve gelişmişlik düzeylerine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Var olan deneyimsel farklılıklara rağmen sokakta yaşayan bireylerin ortak problemlerinin başında yiyecek temin etme ve barınma sorunları gelmektedir. Evsiz bireylerin yaşayabilecekleri ve uyuyabilecekleri bir evlerinin olmaması; ısınma, güvenlik ve sağlık gibi önemli gereksinimlerinin giderilmesi hususunda büyük problemler ortaya çıkarmaktadır. Evsizlerin temel problemi belirli bir bölgede yaşayabilmelerini engelleyen barınma sorunudur (Karaca ve ark., 2019; s. 507). İkametgahı belirli bir yerde bulunmayan evsizlerin takibi ve hizmet sağlayıcılar tarafından erişilebilmesi zorlaşmaktadır. Evsiz bireylerin yaşadıkları bir başka sorun ise dışarıda, açık bir alanda hayatlarını idame ettirmeleri sebebiyle tuvalet ve banyo gibi özbakım gereksinimlerini karşılamakta zorluklar yaşayabilmesidir. Ayrıca kişilerin günlük ve hareketli yaşam şekilleri gıda, giysi ve barınma gibi temel ihtiyaç malzemelerini edinme ve muhafaza etme noktasındaki en büyük engellerden birisidir (Karaca ve ark., 2019; s. 508).

Sosyal dışlanmaya maruz kalan evsiz bireylerden bir kısmı, yaşadıkları hayatın sebebi olarak kendilerini sorumlu tutmaktadır. Ayrıca bazı evsizler de alkol ve madde kullanımı sebebiyle

buldukları durumu hak ettiklerini düşünebilmektedir (Erbay, 2019, s. 43). Bu kişiler, görünülerinden dolayı insanlar tarafından restoran ve kafe gibi mekanlara kabul edilmeme durumuyla karşılaşabilmektedir. Bununla birlikte evsiz bireylerin genellikle kalmayı tercih ettikleri; istasyon, otogar ve cami avluları gibi alanlarda, evsizlerin bulunmalarına müsaade edilmemektedir (Türkiye’de Evsizlere Dair Rapor, 2011; s. 6). Sonuç olarak bu ve benzeri ötekileştirici ve dışlayıcı tutum ve davranışlar evsiz bireylerin toplumdan ve ailelerinden uzaklaşmasına, kendilerini izole etmesine, diğer kişilerle çok fazla etkileşim halinde bulunmama neden olabilmektedir (Işıksan, 2006; s. 40).

Evsizlerin yaşadığı bir başka sorun ise kayıt dışı olan bu kişilerin oy kullanma, emeklilik, sağlık, eğitim ve benzeri olanaklardan yararlanamamasıdır. Ayrıca pek çok alanda evsiz bireyler sosyal güvenlik haklarından mahrum kalmaktadır. Karasal iklimin yaşandığı bölgelerde ise evsizlerin yaşadıkları en önemli problemlerden biri de ısınma problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Soğuk hava koşullarının süregeldiği kış mevsiminde evsiz bireyler, sokaklarda zor koşullarda yaşamaya çalışmaktadır. Kendine kısa süreli bir barınma yeri bulamayan veya devlet kuruluşları tarafından tahsis edilen barınaklarda kalamayan evsizler, soğuk hava koşullarının zorluğu sebebiyle ölüm riskiyle veya hastalıklarla karşı karşıya kalabilmektedir (Raoult 2001, s.77). Evsizlik, bir sağlık sorunu olarak tanımlanmamakla birlikte birçok sağlık sorununun ortaya çıkmasında hem doğrudan hem de dolaylı etkisi vardır (Parker ve Albrecht 2012, s.279). Evsiz insanlar kötü fiziksel durumları ve hijyen eksikliği nedeniyle enfeksiyonlara yatkın olabilmektedir. Ayrıca evsizlik sadece etkilenen bireylerin sağlığına zarar vermekle kalmaz, aynı zamanda tüberküloz, HIV/AIDS gibi hastalıkların genel nüfusa yayılmasına da neden olabilir (Gutierrez ve ark. 1998, s.488). Evsizlik yaşayan birçok insan, resmi (örneğin, barınaklar veya yarı evler) veya gayri resmi (örneğin, kamplar veya terk edilmiş binalar) toplu yaşam ortamlarında yaşıyor ve temel hijyen malzemelerine veya duş tesislerine düzenli erişime sahip olmayabilir. Evsiz bireylerin hijyen koşullarından uzak olması ve bağışıklık sistemlerinin düşüklüğü de göz önüne alındığında hastalıktan yüksek oranda etkilenen kırılgan bir grup olarak kabul edilmektedir. Ancak bunun yanında belirli bir mekânda uzun süre bulunmalarının zorluğundan dolayı bulaş riskini artırma noktasında bir halk sağlığı sorunu olarak da görülebilmektedir (Tsai ve Wilson, 2020, s.186). Bununla birlikte uzun bir süre yaşamını sokakta geçiren evsiz bireyler, sokak koşulları sebebiyle kendi akranlarına göre hayatlarını daha erken bir yaşta kaybedebilmektedir (Yeter, 2018; s. 38). Evsizlik alanında ortaya konulan araştırmaların bir kısmında evsiz bireylerde psikolojik rahatsızlıkların mevcut olduğu belirtilmektedir. Bu bireyler için alkolizm ve madde bağımlılığı büyük bir sorun teşkil etmektedir (Hope ve Young, 1986; Akt: Özdemir, 2010; s. 84). Evsizlerde psikiyatrik rahatsızlıklar ve madde kullanım bozukluğunun yüksek düzeyde görülmesi, evsizlik sorununun hem nedeni hem de sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan evsiz bireylerin yaşadıkları fiziksel ve psikolojik rahatsızlıkların yanı sıra sokakta fiziksel veya cinsel istismara maruz kaldığı bilinmektedir (Christensen ve ark. 2005; Tyler ve Cauce, 2002). Ülkemizde evsizliğe ve evsiz bireylere yönelik bilimsel alanda yapılan saha çalışmaları sınırlı, toplumsal alanda evsizlere yönelik farkındalık az ve evsizlere yönelik uygulanan hizmet modelleri ciddi anlamda

eksiklikler içermektedir. Bu çalışma ile evsiz bireylerin evsizleşme süreçlerinin, sokak yaşamında duydukları gereksinim ve yaşadıkları zorlukların tespit edilerek literatüre kazandırılması ve bu alanda yapılması muhtemel uygulama örnekleri ve sosyal politika faaliyetleri için güncel veriler üretmek var olan durumun amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Evsizliğin sebepleri ve sokak deneyimlerinin derinlemesine öğrenilmesi amaçlanarak bu araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel araştırma kısaca, olguları bulunduğu çevre içerisinde bütüncül bir yaklaşımla anlamayı ön plana çıkaran bir araştırma türüdür (Yıldırım, 1999, s.10). Araştırmada evsiz bireylerin evsiz olmanın anlamı ve sokakta yaşamının deneyimine odaklanmasından dolayı nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen benimsenmiştir. Fenomenolojik desenli çalışmalar; birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerin ortak anlamını ve özelliklerini keşfetmeyi hedefler (Creswell, 2013 s.77).

Örneklem Grubu

Evsizlik alanında hizmetler yürüten 'Çorbada Tuzun Olsun Derneği' ile iletişime geçilmiş ve dernekten hizmet alan evsiz bireylere ulaşılmak istenmiştir. Araştırmaya hız ve pratik kazandırması, evsiz bireylerin hareketli ve değişken mekânsal durumlarından dolayı erişimin zorluğu nedeniyle amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılarak katılımcılara ulaşılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.141). Çalışmayı gönüllü olarak kabul eden 20 katılımcı ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Katılımcılara; araştırmanın amacı ve soru formları hakkında bilgi verilerek, gizlilik ilkelerine dikkat edileceği ve sadece gönüllü katılımının esas alınacağı hakkında bilgilendirme yapılarak, yazılı onam alınmıştır. Görüşme sırasında ses kaydını onaylayan katılımcılardan ses kaydı alınmıştır. Görüşmeler Covid-19 salgını ve evsiz bireylerin istekleri doğrultusunda açık alanlarda yapılmıştır. Fiziksel şartların yeterli olmaması görüşme sürelerini etkilemiştir. Görüşmeler ortalama yarım saat sürmüştür.

Veri Toplama Yöntemi

Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ve sosyo-demografik (yaş, cinsiyet, ikamet, eğitim, medeni durum, sosyal güvence, vb.) soru formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı, katılımcılara görüşmenin gidişatına göre belirli soruları sormayabilir veya mevcut olan sorulara ekleme yapabilir (Türnüklü, 2000; s. 547). Bu sebeple evsiz bireylerin yaşantılarına yönelik duygu ve düşünceleri, sokak yaşantıları hakkında detaylı bilgi elde edilmesi ve bu bilgilerin derinlemesine analizi yapılabilmesi amacıyla çalışmamızda yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılara görüşme ile ilgili bilgilendirme yapılarak yazılı onam alınmıştır.

Veri Analiz Yöntemi

Katılımcılardan 9 saat 29 dakikalık ses kaydı ve 64 sayfalık transkript elde edilmiştir. Elde edilen veriler detaylı şekilde deşifre edilmiş ve araştırmacılar tarafından kodlanmıştır. Bu kodlardan ortak kategori oluşturularak ana temalar belirlenmiştir. Verilerin analizinden önce araştırma sorularından ve görüşmede yer alan boyutlardan yola çıkarak bir çerçeve oluşturabilmesine ve verilerin tematik çerçeveye göre işlenmesi imkân sağlaması açısından betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.256; Bellibaş, 2018, s. 513).

Sınırlılıklar

Yapılan saha çalışması esnasında, evsiz erkek ve kadın bireyler ile görüşme yapılması hedeflenmesine rağmen görüşülen evsiz bireylerin tamamı erkeklerden oluşmaktadır. Evsiz kadın bireylere ulaşılamamasına sebep olarak; sayıca az olmaları, sokaktaki güvenlik riski sebebiyle kendilerini toplum içerisinde gizlemeleri ve ülkemizde kadınlara yönelik koruyucu-önleyici hizmetlerin erkeklere oranla daha fazla olması sayılabilir. Ayrıca kapalı alanda yapılması planlanan görüşmeler, yaşanan pandemi süreci sebebiyle açık alanda yapılmak zorunda kalmıştır. Açık alanda yapılan görüşmeler ise ortam koşullarının sağlıklı olmamasından dolayı az sayıdaki görüşme hedeflenen sürenin daha altında gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Evsizlik, geçmişten günümüze artarak meydana gelen toplumsal bir sorun niteliği taşımaktadır. Evsizlik sorununun ortaya çıkmasında birçok faktörün etkili olduğu ve sokak yaşamı boyunca evsiz bireylerin pek çok farklı boyutta zorluklarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerle birlikte, araştırmamızın amacına uygun olarak, evsizliğin sebepleri ve evsiz bireylerin sokakta karşılaştıkları zorluklar şeklinde iki ana tema ve alt temalar belirlenmiştir.

1. Evsizliğe Neden Olan Faktörler

Araştırma sürecinde görüşme yapılan evsiz bireylerin çoğu, sokakta yaşamaya başlama sürecini; aile ilişkilerinin kötü olması, maddi sıkıntılar, alkol veya uyuşturucu madde kullanımı, psikolojik sorunlar ve cezaevi geçmişi bulunması gibi sebeplerle açıklamıştır.

1.1. Aile İçi İlişkiler

Evsizliğin oluşmasında etkili faktörlerden bazıları aile yapısındaki değişimler, aile içi şiddet, anne veya babanın vefat etmesi ve boşanmadır. Bu faktörlerden herhangi birinin meydana gelmesinden sonra yaşanan farklı sorunlar, bireylerin evsizlik problemi ile karşı karşıya kalmasına neden olur. Görüşme yapılan katılımcıların bazıları, ebeveynlerinden biri veya her ikisinin ölümünden sonra evsiz kaldığını ifade etmiştir.

“Valla ben de bilmiyorum bir anda oldu ya, işte eşimden boşandıktan sonra hani zaten anne babam da vefat etti gidecek yerimde, kimsem yoktu öyle böyle derken.” (K-17, 33)

“Sokakta kalmadan önce güzel bir hayatım vardı. Ama ağabeyimle, anne baba yok. Anne baba olsaydı belki böyle bir şeyler olmazdı... Tabi evlenmeden önce de o zaman anne baba sağdı tabi. Annem 2015’te vefat etti, babam da 2012’de vefat etti o zamana kadar. Baba öldü anne de vefat ettikten sonra işte aynı evde durulmuyor yani.” (K-15 36)

Bazı zamanlar ebeveynlerden birinin ölümü sonrasında, anne veya baba ikinci evliliğini yapar. İkinci evlilik, bireyler için üvey anne ya da baba ile uyum sorunlarının yaşanmasına neden olur. Katılımcıların bazıları ise üvey anne-babalarının kendilerini evde istememeleri nedeniyle evden ayrılmak zorunda kaldıklarını ifade etmiştir.

“Şimdi ben 2013’te en son annemi kaybedene kadar zaten onların evde ailece yaşıyorduk biz, anneyi kaybettikten sonra babam tekrar evlendi yani gelen insanda beni istemediğinden dolayı ben 2013’ten beri dışarıdayım.” (K-14, 51)

“Valla ben on altı yaşındaydım, on altı yaşında memleketten çıktım babamın cebindeki parayı da aldım, kaçtım. Babam derken, üvey babam ben zaten anlaşıyordum, sevmiyordum da, şey de vardı darp da yapıyordu, eli uzundu böyle tokat atıyordu... Ağabeylerim var hepsi ayırıydı ben en küçükleri olduğum için onların yanında bir ben kalmıştım. Ya ben de o hayatı, ya onu belki bir gün öldürecektim. Ya kaçmayı daha çok şey buldum kendim de anneme de zaten bu yüzden kızgınım.” (K-1, 43)

Evsizliğin temel sebeplerinden biri olarak ifade edilen boşanma faktörü, katılımcıların da sokakta yaşamaya başlamasının temel sebeplerinden biri olduğu anlaşılmıştır. Boşandıktan sonra maddi ve manevi pek çok yönden zarar gören bireyler, evlerini ve ailelerini terk ederek sokakta yaşamaya başlamaktadır. Görüşme yapılan evsiz kişilerden biri, iki senedir sokakta kaldığını, sokakta kalmaya başlamadan önce güzel ve mutlu bir evliliği olduğunu ancak eşiyi boşandıktan sonra sokakta kalmaya başladığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Çok düzgündü, orijinaldi hem de parayı da kazanıyordum. Ailemle birlikte kalıyordum. Karımı, hanımımı, benim eşimi babacığım onun sigortasını ödedi benim hanımımın on iki sene. Ondandır babamın emekli şeyi doldu. Benim bir babamın arkadaşı huzurevi açtı Edime Uzunköprü’de. Bu kadın orada çalışmaya başladı. Ondandır bu kadın bozuldu. Orayı yapan acayip almış kalitesiz karaktersizleri. Ben dedim çalışmayacaksın burada olay bu.” (K-11, 50)

“Direkt olarak sokakta yaşantım şöyle oldu, eşimden ayrıldıktan sonra ben kendimi dışarıya vurdum. Daha önce benim güzel bir ailem vardı. Yirmi üç seneye yakın bir evlilik hayatım geçti.” (K-9, 42)

K-13 ise eşinden boşandıktan sonra aynı zamanda çocuklarıyla da ilişkilerinin bozulmasının ardından sokakta kalmaya başladığını şöyle belirtmiştir:

“Ben cezaevindeydim ben ama şöyle kendimi boş bir insan zannediyorum boş boş. Kimsesiz bir insan olduğum için. İki seneden beridir bu sokaktayım... Çok iyiydim yani çok iyiydim ama şu anda boş hissediyorum kendimi. Boş görüyorum kendimi... Ya eşimden boşandım, çocuklarımla boş kaldım. Kendimi boş gördüm yani.” (K-13, 57)

Görüşme yapılan kişilerden biri olan K-12 isimli katılımcı, yaklaşık beş altı aydır sokakta yaşadığını söylemiştir. Sokakta yaşamaya başlamadan önce ailesiyle birlikte olduğunu ancak ailesiyle arasında meydana gelen sorunlar sebebiyle ailesi tarafından evden kovulduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Evde huzur olmayınca ne olacak yaşantı mı olacak... Tabi önceden kalıyordum. Aram açıldı. Bir gün gittim bir gün gitmedim. Şimdi temelli gitmiyorum. Ailemle anlaşamadım ya işte ne biliyim ben yani problemler yaşadık işte. Beni evden kovdular.” (K-12, 44)

Katılımcılardan bir diğeri de, yıllardır ailesi ile arasında sıkıntılar olduğunu, çocukluğunu hiç yaşayamadığını, aynı zamanda eşiyle de aralarında karşılıklı problemlerin olduğunu ve eğer gerçekçi olsalardı bu halde olmayacağını şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben hiç çocukluğumu yaşamadım yani gülmedim yani hiç. Ezildim yani. Ailemle biraz sıkıntılarım var. Yani Allah gerçeği sever Allah. Kuldun saklanıyor, Allah’tan saklanmıyor. Ailemle bir sıkıntım var benim. Gidemiyorum yani iki senedir ailemin yanına gidemiyorum. Eşim biraz problemlidir. Biraz ‘şeydir’ yani. Bende de hata var onda da hata var... Valla yıllardan beridir hiç evim olmadı İstanbul da. Otel param olsa otele giderim. Param olmazsa mezarlıkta yatarım. Ya benim hayatım hep sokakta geçmiş abla.” (K-5, 50)

K-19 ise annesi tarafından yetiştirme yurduna bırakıldığını söylemiş ve yetiştirme yurdundan ayrılmasının ardından sokakta yaşamaya başladığını şöyle dile getirmektedir:

“Ben annem beni yetiştirme yurduna verdi. Ben yuvalarda büyüdüm. Yani yetiştirme yurtlarında büyüdüm. On sekiz yaşını doldurduğun zaman çıkartıyorlar. Devlet zaten kendine geldiğin zaman herhangi bir iş bulabilirsin diyorlar, çıkartıyorlar belli bir yaştan sonra. Sokaklarda da kaldım tabi kaldım yani. Yurttan çıkınca tabi gidecek yerim yok çaresiz kaldım. Baya kaldım sokaklarda... Tabi tabi tabi yurttan çıkınca yani gidecek yerim yok, çaresizim yani, mecbur kaldım yani, dışarılarda kaldım yani.” (K-19, 58)

1.2. Ekonomik Sebepler

Bireylerin sokakta yaşamaya başlamasına sebep olan faktörlerden bir diğeri de maddi yönden oluşan sorunlar ve işsizlik problemidir. Görüşme yapılan evsizler maddi anlamda geçim sıkıntısı çektikleri için evlerinden ayrılıp sokakta yaşamayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca görüşülen evsiz bireylerin çoğu sürekli ya da düzensiz işsiz durumundadır.

K-3, pandemi dönemiyle birlikte maddi anlamda sıkıntı çekmeye başladığını ve otel parasını ödeyemediği için sokakta kalmaya başladığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Otelde kalıyordum parayla. Otelde kalıyordum öyle çalışıyordum. Yani hayat güzeldi ama bu pandemi girince... Valla biraz zor oldu yani. Yani çalışamayınca cepteki paramda kısıtlı olunca otele de gidemedim. Yani otele gitsem her akşam otuz lira verecektim. Onu işte ilk önce hastanenin aciline gittim. Acilde koltuklarda kaldım. Hastaneden kovdular bizi kalma dediler. Cerrahpaşa da kalma dedi. Sonra Samatya hastanesine gittim. Acilin arkası emar bölümü var orada kalıyordum.” (K-3, 58)

Görüşme yapılan bir diğer evsiz de pandemiden önce dönem dönem sokakta yaşadığını ancak pandemiyle birlikte süregelen hale geldiğini şöyle anlatmaktadır:

“İşte daha çok kötü durumlara da düştüm. Sokaklarda falan kalmaya başladım. Yani bir ara toparlayayım dedim yine olmadı. Şu bu derken korona yılı geldi zaten geçen sene. O daha da berbat oldu. O da tam üstüne yani çok kötü bir duruma soktu beni.” (K-6, 51)

K-19 da yaşamış olduğu çeşitli maddi sorunlara bağlı olarak geçinememeye başladığını ve daha sonrasında sokakta kalmaya başladığını ifade etmiştir.

“Ya işte çalıştığım halde yani o zaman ayakkabıcı da bile çalışıyorduk. Ya geçinemiyordum yani, yetinmiyordum yani. Otellerde kaldım. Aldığım para otellere bile yetemiyordu. Kendime otel... Şeyde kaldım yani sokaklarda geçirdim yani.” (K-19, 58)

1.3. Alkol ve Madde Bağımlılığı

Araştırma sürecinde görüşme yapılan evsiz bireylerden bazıları, alkol veya madde bağımlılığından dolayı evsiz kaldıklarını ifade etmiştir. Alkol ya da madde bağımlılığı beraberinde fizyolojik, psikolojik ve sosyal bakımdan pek çok olumsuz sonuçlar meydana getirmektedir. Alkol ve madde bağımlılığı, evsiz bireylerin sokakta yaşamalarına sebep olan bir faktör olarak karşımıza çıkarken aynı zamanda evsiz bireylerin sokakta karşılaştıkları zorluklardan biri olarak sayılabilir.

Görüşme yapılan evsiz bireylerden biri, babası vefat ettikten sonra ailesinin dağıldığını, bu yüzden evi terk ettiğini ve sonrasında da uyuşturucu kullanmaya başlayarak sokaklarda yaşamaya başladığını söylemiştir.

“Valla işte önceden ben zaten okul okuyordum. Güzel bir yaşamım vardı. Güzel bir hayatım vardı. Evet, o zaman işte ailemle birlikte kalıyordum. İşte babam öldükten sonra biraz aile şeyi dağıldı yani. Aileden ayrıldım. Evet, aile biraz dağıldı. Ondan sonra İstanbul’a geldik. İstanbul’da biraz çalıştık. Ondan sonra uyuşturucu batağına düştük, kurtulana kadar. Ondan sonra işte böyle sokakta kaldık... İşte vallahi pek iş bulamıyordum. Biraz zor iş bulmak.” (K-16, 36)

Bir diğer evsiz birey de çocuğu vefat ettikten sonra kendini boşlukta hissettiğini ve bunun sonucunda da alkol kullanmaya başladığını belirtmiştir. Eşi ve ailesinin alkol kullanımını hoş karşılamadığını, bu yüzden eşinden ayrıldığını daha sonrasında da sokakta kalmaya başladığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Gündüz alkol içmeye başladım... Güzel bir işim vardı. Çocukta vefat edince ben de devamsızlıktan gidemedim işe alkolün yüzünden. Beni çıkartmak istediler. Çıkarttılar da yani... Ayrıldım ben. Eşim beni çekemedi. Niye onlar sofi olduğu için namazında niyazında çekemedi beni alkolden ayrıldık...” (K-4, 49)

1.4. Psikolojik Sorunlar ve Cezaevi Geçmişi

Araştırma sürecinde görüşülen evsiz bireylerden bazıları, evsiz kalmadan önceki hayatlarında cezaevine girdiklerini ve bu durumun onların psikolojilerini aynı zamanda sosyal hayatlarını da olumsuz anlamda etkilediğini belirtmiştir. Görüşülen evsizlerden biri de çocukluk travmaları ve yaşadığı psikolojik sorunlar sebebiyle sokakta yaşamaya başladığını ifade etmiştir.

Katılımcılardan K-7, haksızlığa uğrayarak cezaevine girdikten sonra yaşadığı psikolojik bunalım nedeniyle sokakta kalmaya başladığını şöyle ifade etmiştir:

“Ya işte ben on yedi yaşındaydım açık öğretim endüstri meslek motor bölümü okuyordum. Ya istesek de istemesek de başımıza bir olay geldi. İşte onun yüzünden sekiz yıl cezaevine yattım, çıktım. Cezaevinden çıktıktan sonra tabi insan hayata yeniden başlıyor. Sonuçta zaten bir sabıkan işliyor. Psikolojik olarak dışarıya alışmaya çalıştım. Dışarı çıktığımda ise herhangi bir şey yok yani yapacak kendini bir boşlukta hissediyorsun. Hani bir azim bir mücadele içeride insan düşünüyor dışarı çıktığında güzel bir hayatım, düzenim, geleceğim olsun diye düşünüyor ama hayat şartları maalesef el vermiyor... Cezaevinden çıktıktan sonra psikolojik olarak kendimi toparlayamadım.” (K-7, 29)

Katılımcılardan K-2, çocukluk travmaları olduğunu ve sürekli iniş çıkışlar yaşadığı için travmaları ile baş etme noktasında başarılı olamadığını söylemiştir. Bu faktörlerin sokakta kalmaya başlamasında başat faktörde şu şekilde ifade etmiştir:

“Maalesef benim içimde yaşamış olduğum süreç, bu çocukluğum ve gençlik dönemlerimde yaşamış olduğum süreçler ve benim bilinçaltıma artık yerleşmişti. Bu bağlamda beni sokağa düşüren etkenler mi dedin işte bu süreçte devamlılık sağlayamadığım için devamlı gelgitlerle medcezirlerle boğuştuğum için devamlı bu travmaların içinde bir girdap, travmaların oluşturduğu bir girdap, anafor içinde çırpındığım için maalesef başarılı olamadım ve sonuçta harca borca girdik. Ve borcumu ödeyemedim borçları ve sokağa düştüm.” (K-2, 64)

2. Evsizlerin Karşılaştıkları Zorluklar

Katılımcılarla yapılan görüşmeler neticesinde evsiz bireylerin sokakta karşılaştıkları zorlukların güvenlik, barınma, gıdaya erişim, mevsimsel zorluklar, giysi temin etme, kişisel hijyeni sağlama, güvenlik görevlileri ile zor durumda kalma, iş bulmada zorluk çekme, insanlar tarafından etiketlenmeye/dışlanmaya maruz kalma ve yapılan yardımların niteliksizliği olduğu tespit edilmiştir.

2.1. Güvenlik Sorunu

Evsiz bireylerden alınan veriler doğrultusunda; geceleri sokakların تنها olması, güvenlik görevlilerinin olmaması ve diğer kimselerin evsiz bireylere hangi amaçla yaklaştıklarının bilinmemesi, evsiz bireylerin güvenliklerini sağlama noktasında sorun yaşamalarına sebep olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğu (n=18) güvenliklerini sağlama konusunda zorlandıklarını ifade etmiştir.

“Sokağın zorlukları gece polis olmaması yani polis yok burada Allaha emanet bir şey oluyor insan o yüzden ben yani kapalı yerleri tercih ediyorum. Hastanedeyken güvenlik kamerası var güvenlik var” (K-3, 58)

“Güvenlik asla olmuyordu yani korkuyordum yani geceleri çok korkuyordum yani bir farenin bir tıkr tıkr etmesinden bile korkuyorum gözümü açıyorum uyuyamıyordum” (K-19, 58)

“İster istemez yani insan ne ne maksatla gelmiş bana ne maksatla yanıma oturmuş anlayamıyorsun ki” (K-18, 40)

“Yatıyorsun ama tedirgin yatıyorsun yani acaba bir şey mi olacak biri gelip kafana bir şey mi vuracak” (K-14, 51)

Katılımcılar, güvenlik konusunda sorun yaşamalarının başlıca sebebi olarak ise madde kullanan kişilerin riskli davranışları olduğunu belirtmektedir. Ayrıca yapılan görüşmeler sonucunda bir diğer güvenlik endişesi olarak, ülkemizde bulunan yabancı uyruklu kişilerin varlığı güvenlik sorununun sebebi olduğu tespit edilmiştir.

“Uyuşturucu madde kullanan insanlar var maalesef e bide bu Suriye’den gelen insanlar var e ne biliyim bu yabancı insanlar var mesela onlarda kendilerini bırakmış sokağa yani kimin ne olduğunu bilmiyorsun İstanbul büyük bir yer yani herkes burada üç kişi beş kişi bir araya geldi mi bir insana ister istemez komplo yapıyorlar yani” (K-7, 29)

“Düzensiz göçmenler var onlar yani çoğunluk olup insanı koymaya kalkıyorlarmış ya da sokaklar da yaşayan tinerciler baliciler” (K-3, 58)

Yapılan saha çalışmasına göre evsizlerin güvenlik sorununu gidermek amacıyla kalabalık mekanlarda ve daha çok görülebilir yerlerde kalmayı tercih ettikleri saptanmıştır. Buna bağlı olarak katılımcıların güvenli olarak gördükleri yerler ise hastane ve hastane bahçeleri, emniyete yakın bölgeler, otobüs durakları ve camiiler olduğu tespit edilmiştir.

“Güvenli yerlerde uyumayı oturmayı tercih ediyorum... Genellikle hastaneler işte, duraklar, böyle güvenliklerin karşı banklar, böyle emniyete yakın yerler” (K-7, 29)

“Benim en çok yattığım yer hastane bahçesi orayı da güvenli hissettiğim için yani orda ben parkta yatmam ben Bağcılar Devletinde Yedikule Göğüs’ün bahçesinde yatıyordum geceleri. O niye orda yatıyorsun gece orda insan çok çünkü sana zarar veremeyecek yani orda zarar

verme şansı yok ama bir parkta zarar verme şansı var sana. E sen dalmışın adam gelmiş orda kafası iyi kafana bir tane şişe vurdu veya bir taş vurdu öldürdü seni kim görecektir ama hastane bahçesi veya bir yanı böyle toplumun kalabalık olduğu yerde yatmak daha farklı bir şey sessiz ıssız bir yerde yatmak daha sıkıntılı” (K-14, 51)

2.2. Barınma Sorunu

Yapılan saha çalışmasıyla evsiz bireylerin yaşadığı zorluklardan bir diğeri ise barınma problemidir. Evsiz bireylere yönelik kalıcı bir barınma hizmetinin bulunmadığı bununla birlikte evsiz bireylerin barınma noktasında zorluk yaşadıkları gözlemlenmiştir.

“Sokakta kalan insanın en büyük sorunu barınma sorunu. Ondan sonra zaten geliyo barınmanın ötesinde bir banyosu ne biliyim temiz bir elbise olayı elbise giymek rutin şeyler yani” (K-10, 62)

Kimi evsiz bireyler barınma ihtiyaçlarını gidermek amacıyla barınaklara gitmelerine rağmen burada da sorunun devam ettiğini belirtmiştir. Bu sorunun devam etmesinde etkili olan faktörün, bir evsize yönelik diğer evsiz bireylerin tutum ve davranışları olduğu görülmüştür.

“Barınma yerleri var, yok değil. Ama abla esrarcısı var eroincisi var bak daha bundan 15-20 gün evvel bu Kağıthane de abinin bir tanesi iki kişi yatıyormuşlar tutuyo yanındaki içki içiyor. Kafasına şişe vururken Kağıthane’de otelden aşağı atılıyor” (K-18, 40)

2.3. Gıda ve Giysi Temin Etme Sorunu

Katılımcılar, gıdaya erişimin barınma problemi kadar önemli olduğunu ifade etmiştir. Kimi evsiz bireyler gıda ihtiyacını dernekler aracılığıyla karşılayabildiklerini, kimileri ise gün boyu gıda temin etmeye çalıştıklarını belirtmiştir.

“Askıda simit asarlardı mesela saatlerce o simidi beklediğim zamanlar oldu çöplerden yemek buldum çöplerden yemek yedim ben” (K-9, 42)

“Şöyle yani sokakta kaldığım için yani şey yapamıyordum kendime bakamıyordum yani, yani bayadır açlıkta şey yapıyorduk yani karnımı doyuramıyorduk yani” (K-19, 58)

Katılımcılar temel ihtiyaçlardan biri olan giyinme ihtiyacını karşılama noktasında birtakım sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Evsiz bireyler kıyafet ihtiyaçlarını, sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları aracılığıyla karşıladıklarını ifade etmelerine rağmen bu yardımların yeterli düzeyde olmaması, evsiz bireyler açısından ayrı bir sorun niteliği taşımaktadır.

“Kıyafet mesela uzun süreli istesen de istemesen de yani olmadığı zaman mecbur giymek zorundasın tabi bu da insanda rahatsızlık veriyor kaşınma oluyor ne bileyim rahatsızlık veriyor duş alamıyor insanlar” (K-7, 29)

2.4. Mevsimsel Zorluk

Yapılan görüşmeler sonucunda evsiz bireylerin yaşadıkları zorlukların mevsimsel olarak farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda yazın hava şartlarından dolayı sokakta kalmanın kolaylığı ile birlikte birçok kişi sokakta kaldığı için de güvenlik sorunu yaşadıklarını belirtmiştir. Kışın ise hava şartlarından dolayı sokakta barınmanın ve kalabilmenin çok zor olduğu evsiz bireyler tarafından belirtilmiştir.

“Yazın insanlar dışarda yatabiliyor tabi hava şartları el verdiğiinden kışın olduğunda soğuk zaten insanlar üşüyor herkes bir yerlere yani karton olsun battaniye olsun kendine zula bir yer yapmaya çalışıyor da yani ne kadar yapabileceksin sokaktasın sonuçta” (K-7, 29)

“Kışın farklı yazın farklı yazın istediğin yerde yatıyorsun en azından ama kışın öyle bir şansın yok yazın şu parkta da yatarsın Fatih de biliyorsunuz Tophane de ki yemek verdiğiniz yerde de yatarsınız her yer de yatma şansın var sıkıntı yok ama kışın önemli kışın şimdi gel akşam gece burda nasıl yatacağın yani battaniyede olsa üstünde iki tanede olsa belli bir süre yatarsın ondan sonra başlıyorsun üşümeye kalkıyorsun sen sabahlara kadar dolanmaya ben çok dolaştım sabahlara kadar” (K-14, 51)

2.5. Kişisel Hijyeni Sağlamada Zorluk

Çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda, katılımcılardan bir kısmı kişisel hijyeni sağlama noktasında zorluk yaşadıklarını belirtmiştir. Kişisel hijyen ekseninde evsiz bireyler duş alma, temiz iç giyime ulaşma ve kişisel bakımlarını sağlama konularında zorluk yaşadıklarını ifade etmiştir.

“Sorunlar olarak giyim kuşam var yani sorunlarım Tabi ki duş hani tuvalet sorunları şu bu mesela sokakta kalan insan eee tuvalete gitmek isteyecek tuvaletler hep paralı ücretli yani ücretsiz bir tuvalet buldukları zaman gidiyorlar. Yani insan yani af edersiniz şeyini tutup da taa fatihe mi gidecek mesela ücretsiz bazı yerler yani çok zor bir durum yani tuvaletlere gitmek giyim kuşam aynı yani aynı iç çamaşırıyla çok zor yani tıraş olamamak ee yani çok kirli gezenler var yani kendisine bakamayan insanlar var” (K-6, 51)

2.6. Güvenlik Görevlileri ile Yaşanılan Problemler

Evsiz bireyler ile yürütülen bu çalışmada katılımcıların bir kısmı, güvenlik görevlileri tarafından gerek hastane gibi evsizlerin sığındıkları yerlerden alıkoyulma durumuyla gerekse evsiz bireylerin eşyalarını çöpe atma durumuyla karşılaştıklarını ifade etmiştir.

“Zabıta gelince bizi rahatsız ediyordu ablam, ee eşyalarımızı alıp çöpe atıyorlardı” (K-13, 57)

Evsiz bireylerin sokakta güvenlik görevlileriyle yaşadıkları zorlukların yanında belediyenin sağladığı barınakta kalan K-1 isimli katılımcı, oradaki güvenlik görevlilerin bazı evsizlere şiddet uyguladıklarına tanık olduğunu ifade etmiştir.

“Valla biz belediyelerin barınmalarına belki ben kendi grubum, grup diyorum da işte 100 kişilik grupta işte, o grubumla biz asla oralara girmiyoruz. Çünkü orda dövme olayları var bizde bunlara katlanamıyorduk tamam adam eroinman ama kardeşim bunu senin iki tane orda ee güvenlik görevlisi üç tanesi bir araya gelip adamı ortaya alıp tekme tokat dövdüklerini gördük” (K-1, 43)

2.7. İstihdam Problemi

Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcılardan bir kısmı, çeşitli sebeplerle iş bulmada zorluk yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu sebepler arasında; yaş, ikamet olmaması ve yabancı uyruklu kişilerin ucuz iş gücünü sağlaması yer almaktadır.

“Burada dolmuş Afganistanlısı, Suriyelisi onların yüzünden de iş bulamıyorsun. E iş verenin işine geliyor niye yarı yarıya maaş e sigorta yok sigorta bir milyara yakın yani iş verenin de işine geliyor onların yüzünden de iş bulamıyoruz.” (K-4, 49)

“Şantiyeye gittim iş görüşmesine size yemin ederim hani ikametgahım yok diye adam dedi ki alamam dedi, ikametgâh istiyorlar” (K-17, 33)

Katılımcıların çoğu iş bulurlarsa hayatlarını düzene koyabileceklerini belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcılardan bir kısmı ise öncesinde var olan sigorta ödeneğini çalışarak tamamlamayı ve emekli olmayı hedeflemektedir. Katılımcılardan K-14, yaşı dolayısıyla iş bulmada zorluk yaşadığını belirterek, iş bulsa çalışacağını ve öncesinde yatan sigortasını tamamlatıp emekli olmayı istediğini ifade etmiştir.

“Belli bir yaştan sonra tabi iş bulamamazlık, yani yaş oldu elli geç, gençler varken bizi işe almıyorlar artık yani ağır işleri de biz kaldıramıyoruz...2600 gün sigortam var şu ana kadar ödenmiş yani gene bir sigortalı iş bulsam ben gene çalışırım yani 3600 ile ben emekli olabiliyorum ama buna tamamlayamıyoruz gerisini getiremiyoruz iş bulamadığımızdan dolayı” (K-14, 51)

2.8. Etiketlenme/Damgalanma

Katılımcılarla yapılan görüşmeler doğrultusunda evsiz bireylerin yaşadıkları bir diğer sorunun damgalanmadır. Sosyal yaşamda insanların evsiz bireylere yönelik var olan dışlayıcı tutum ve davranışları, evsiz bireylerin dış görünüşlerine göre değerlendirilmeleri kişilerin potansiyel suçlu olarak algılanmalarına yol açmaktadır. K-17 isimli katılımcı insanların dışlayıcı tutumlarına karşılık evsizlerin olumsuz tepkilerde bulunabileceğini ifade etmiştir.

“Bazen düşünüyorsun başka hani şeyler yapıyım kötü şeyler yapıyım falan bu herkesin aklında olan bir şeydir yani çünkü insanlar dışlanıyor bir yere giremiyorsun toplu şeye giremiyorsun yani böyle sıkıntılar oluyor” (K-17, 33)

“Ben garsonlukta çalıştım lokantaya girmiştım Sarıyer tarafında girdik orda yani şans her zaman senin yanında olmayacak ya kötülük hep senin yanında olacak ya biri, bir tane telefon

kayboluyor orda o adamlar bizim evsiz olduğumuzu da biliyorlar sabıkamızda var, kaybolunca da direkt otomatikman bir numaralı isim biz olduk yani halbuki ordayız üzerimizi arasınlar eşyalarımızı arasınlar.” (K-1, 43)

2.9. Yardımların Niteliksizliği

Evsiz bireylere yönelik kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan giysi yardımlarının dayanıksız ve kalitesiz olduğu aktarılmıştır. 20 katılımcı ile yürütülen bu saha çalışmasında K-1 isimli katılımcı, yapılan yardımların kalitesiz olmasından dolayı yaralanma gibi sorunlar yaşandığını ifade etmiştir.

“Bot veriyor ayakkabı veriyor insanların ayağı iki gün sonra yara oluyor çünkü naylon kâğıttan yapılmış...hizmetle alakası yok adam ayakkabıyı giyiyor ayağı yara oluyor çok arkadaşımızda oldu ve giymemeye başladık dedik ki alın bunları siz giyin siz bir gün giyin biz bir ömür boyu giyelim.” (K-1, 43)

Tartışma

Bu çalışma ile evsiz bireylerin evsiz kalma süreçlerini ve sokak yaşamı boyunca yaşadıkları zorlukları ve ihtiyaç duydukları gereksimlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda zamanının çoğunluğunu Beyoğlu'nda geçiren 20 evsiz bireyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda evsizliğe neden olan faktörlerin başında aile içi ilişkilerde yaşanan boşanma, ölüm, ikinci evlilik, şiddet gibi durumların varlığı gelmektedir. Küçük'ün (2014: s. 122) çalışmasında da benzer şekilde evsizlerin sokakta yaşamaya başlama nedenleri olarak; maddi sıkıntılar, aile içi sorunlar, boşanma ve özellikle de ebeveyn kaybı olduğu tespit edilmiştir. Aile içi ilişkilerin yanında ekonomik sorunlarda evsizliğin bir diğer önemli nedeni olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı evsiz olmalarının önde gelen nedenlerinden birisi olarak ekonomik durumlarını göstermişlerdir. Ekonomik sorunlar aile ilişkilerini de etkileyen önemli bir etken olarak görülmektedir. Karaman (2019; s. 107), İstanbul'da 270 evsiz erkek bireyle anket yöntemini kullanarak yaptığı çalışmada da araştırmamızda elde edilen bulgulara benzer şekilde katılımcıların %53.5'inin aile içi dinamiklerde meydana gelen bozulmalardan dolayı, %34.1'inin ise sosyo-ekonomik sorunlarından dolayı sokakta yaşamaya başladıkları sonucuna ulaşmıştır. Özkan'ın (2020; s.166) İzmir ilinde Müyesser Turfan Geçici Konukevi'nde kalan 18-65 yaş aralığındaki 50 evsiz erkek bireyle yaptığı araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılarak evsizlerin sorunlu aile ilişkilerine sahip olduğu, ebeveynlerinin boşandığı, terk ettiği veya vefat ederek parçalandığı gibi sebeplerle aile bağlarının kopmuş olduğu sonucuna varmıştır.

Araştırmamız sonucunda katılımcıların alkol ve madde bağımlısı olmaları, psikolojik sorunlara sahip olmaları veya cezaevi sonrası yaşadıkları ekonomik ve sosyal sorunların (işsizlik, aile ve sosyal çevre tarafından dışlanmak, barınma sorunları gibi) sokakta yaşamak zorunda kalmalarında etkisi olduğu tespit edilmiştir. Özellikle katılımcılardan bir kısmının alkol ve madde bağımlılığını, evsizlik sorununun hem bir nedeni hem de bir sonucu olarak ifade ettikleri görülmüştür. Ailede yaşanan

ebeveyn kaybı, boşanma, terk edilme, üvey anne/baba ile yaşanan sorunlar ve ilişkisel problemler kişiyi önce alkol ve madde bağımlılığına daha sonra ise evsizlikle sonuçlanan sürece sürüklediği anlaşılmaktadır. Benzer şekilde araştırmaya katılan kişiler tarafından yoksulluk ve işsizlik gibi yapısal sorunlar evsizliğe neden olan temel etkenlerden birisi olarak görülmektedir. ABD’de yapılan bir çalışmada yoksulluk ve evsizlik arasındaki pozitif ilişki bulunmuştur (Hanratty, 2017). Küçük’ün (2014) bir araştırmasında evsizlerin sokakta yaşamaya başlama nedenleri olarak; maddi sıkıntılar, aile içi sorunlar, boşanma ve bununla birlikte aile içi ilişkilerde en fazla karşılaşılan sorunun ise ebeveyn kaybı olduğunu tespit etmiştir. Bektaş’ta (2014; s.105), evsiz bireylerle yapmış olduğu çalışmada; madde kullanımı, aile içi ilişkilerin bozulması, şiddet, ebeveyn kaybı vb. gibi unsurların, kişilerin sokak yaşamını tercih etmelerinde bir etken olabildiğini belirtmiştir. Bunun yanında Özkan (2020; s.164) ise araştırmasında aile bağlarının kopması sebebiyle kişinin yaşantısında başarısızlıkların ve eğitimden yoksun olma durumunun meydana geldiğini, bunun sonucunda da sokakta yaşamaya başlama sürecinin geliştiğini tespit etmiştir. Son olarak İlhan ve Ergün’de (2010; s.87) çalışmasında benzer olarak; evsizliği çok yönlü bir sosyal sorun şeklinde yorumlamış olup evsiz bireylerin sokakta yaşamaya başlama sebeplerinin; şiddet, psikolojik rahatsızlıklar, gelir yetersizliği, madde bağımlılığı, aile dinamiklerinin bozulması gibi faktörler olduğunu tespit etmiştir. Bu yönüyle yapılan tüm bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar çalışmamız sonuçlarını destekler niteliktedir. Az sayıdaki katılımcı tarafından ise özellikle Covid-19 pandemisinin yeni bir işe girmek, yeni bir yaşam kurmak gibi bazı planlamalarını derin şekilde etkilediği ve bu durumun evsizliğinin nedeni olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

Araştırmamızın bir diğer sonucu ise evsizlerin sokakta karşılaştıkları sorunlar ve yaşadıkları zorluklara dairdir. Elde edilen bulgular doğrultusunda evsiz bireylerin güvenlik ve barınma sorunu, gıda ve giysi temininde yaşanan zorluklar, mevsimsel zorluklar, kişisel hijyeni sağlamada yaşanan sorunlar, güvenlik görevlileri ile problemler yaşama, istihdam problemleri, psikososyal sorunlar, etiketlenme/damgalanmaya maruz kalma ve niteliksiz yardımlarla karşılaşma gibi sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Özellikle öz bakım ihtiyaçları ve barınma temininin sürekliliğinin olmaması evsiz bireylerin en önemli gündemlerinden birisidir. Ülkemizde yapılan evsiz bireylere yönelik kapsamlı bir araştırmada da barınma, yeme, temizlik ve genel olarak geçim ihtiyaçlarının katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirildiği vurgulanmıştır (Doğan, 2018, s.227). Karaman’da (2019; s. 108) araştırmasında benzer şekilde, evsiz bireylerin sokakta karşılaştıkları zorlukların başında %25.2 oranı ile temizlik ihtiyacı, %17 oranı ile insanların evsiz bireylere yönelik kötü davranışlarda bulunması, %15.6 oranı ile yalnızlık duygusunu yaşadıkları ve son olarak %15.2 oranında ise gıda ihtiyacı olduğuna ulaşmıştır. Kaya-Kılıç ve Aslantürk’ün (2019; s.433) Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi’nin Sosyal Hizmet birimine başvuran 50 evsiz birey ile yapmış olduğu araştırmasında da evsiz bireylerin sokak yaşantısında karşı karşıya kaldıkları sorunların; hayatta kalma mücadelesi, gıdaya erişimin zorluğu, güvenlik, damgalanma, zorlu hava koşulları, uyku sorunu, şiddete maruz kalma şeklinde olduğu sonucuna varmıştır.

Şüphesiz her insan korku duymadan, tedirgin olmadan kendisini emniyette hissederek yaşamayı arzular. Genellikle emniyette hissetme arzusu sokağa ve sokaktan gelebilecek tehditlere karşı ortaya çıkarken araştırma sonuçlarında da görüleceği üzere evsiz bireylerinde benzer beklentileri bulunmaktadır. Evsiz bireylerin özellikle madde kullanan kişilerden ve yabancı uyruklulardan tehdit algıladıkları ve kendilerini güvensiz hissettikleri tespit edilmiştir. Bu yüzdendir ki katılımcıların bir kısmı parkta veya ıssız yerlerde yatmaktansa güvenlik gerekçesiyle hastane, camii veya insan sirkülasyonun fazla olduğu ve aydınlatılmış mekanlar gibi kamusal alanları tercih ettiği ifade edilmiştir. Özkan'ın (2020; s. 166) çalışmasında da evsiz bireylerin güvenliklerini sağlama noktasında zorluk yaşadıkları ve savunmasız kaldıkları görülmüştür. Ayrıca Küçük'ün (2014; s. 132) çalışmasında da evsizlerin yaşadıkları zorlukların başında güvenlikten yoksun olmaları gelmiş olup bu sorunu gidermek için camii, hastane gibi kalabalık yerlerde kalmayı tercih ettikleri saptanmıştır. Bu yönüyle Küçük ve Özcan'ın araştırma sonuçları araştırma sonuçlarımızla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Elde edilen sonuçlardan bir diğeri ise evsiz bireylerin kendilerini aileleri, yakın çevreleri, toplum, kamusal kurum ve alanlar tarafından dışlanmış ve damgalanmış hissetmeleridir. Evsiz bireylerin, toplum tarafından etiketlenme ve dışlanmaya maruz kalmalarına sebep olarak toplumda evsizlik sorununa yönelik var olan bilincin zayıf olması gösterilebilir. Cezaevi geçmişi olan bazı katılımcılar evsizliğe giden süreci dışlanma ve ötekileştirilme üzerinden yorumlamaktadır. Eski hükümlü olup topluma entegre olmalarına imkân sağlayabilecek iş imkanlarından sahip olmayan katılımcıların evden ayrılmak/terk etmek veya yeniden aile kurmakta zorlanmak gibi aile bütünlüğüne zarar veren durumlarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Nitekim Özkan'ın (2020; s. 165) evsiz bireylere yönelik yaptığı çalışmada; sokakta yaşayan bireylerin görünümünden dolayı ötekileştirildiği bu sebeple potansiyel suçlu ve hırsız olarak etiketlendiklerini saptadığı görülmüştür. Akyıldız (2020; s. 360)'da, İstanbul'da yaşayan 19 evsiz bireyle yapmış olduğu nitel araştırmasında çalışmamızın sonuçlarıyla benzer olarak evsizlerin temel ihtiyaçlarını karşılama ve iş bulma noktasında sorun yaşadığı, toplum tarafından dışlanmaya maruz kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler evsiz bireylerin mevsimsel zorluklarla da mücadele etmeleri gerektiğini ortaya koymuştur. Evsizlerin kış aylarında barınma gereksinimleri artarken yaz aylarında kişisel hijyeni ve öz bakımlarını sağlama noktasında ciddi sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak, evsizlik sorununun çözümü noktasında koruyucu-önleyici sosyal politikaların ve evsizlik sorunu hakkında mevcut olan uygulamaların yetersiz olduğu düşünülmektedir. Evsiz bireylerin temel ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik mevcut hizmetlerin sadece günlük yaşamlarını idame ettirme noktasında yeterli olduğu fakat evsizlik sorununa kalıcı olarak bir çözüm getirmediği saptanmıştır. Evsizlik olgusunun, ülkelere ve kültürlere göre değişkenlik göstermesi sebebiyle her ülke, evsizlik sorununun çözümü noktasında farklı politikalar geliştirmelidir. Sahada evsiz bireylere

yönelik aktif olarak faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları ile birlikte evsizlik sorununa yönelik koruyucu, önleyici, rehabilite edici ve destekleyici çalışmalar yürütmelidir. Evsizlik sorununun çözümüne yönelik üretilecek politikaların başında, evsiz bireylerin istihdama katılımları ve psikososyal rehabilitasyon imkanları sağlanarak yeniden sosyal entegrasyonlarının sağlanması ve kendi kendilerine yetebilme bilincinin kazandırılması gelmelidir. Elbette bahsedilen bu çalışmalardan önce evsiz bireylerin; gıda, barınma, güvenlik, temizlik, giyim gibi temel ihtiyaçların karşılanması ve erişilebilir hale getirilmesi evsiz bireyler için daha faydalı olacağı bilinmektedir. Özellikle evsizlerin hareketli yaşamları ve bir mekânsal sabitelerinin bulunmaması hizmetlerin sürekliliğini ve kayıt altına alınmasını ciddi anlamda zorlaştırmaktadır. Bu noktada gönüllüler, profesyonel sivil toplum kuruluşları ve yerel belediye işbirliğinde aktif, takibe dayalı, sürdürülebilir ve erişilebilir hizmet modellerinin uygulamaya konulması, kamu kurum ve kuruluşları tarafından ise personel ve finansal destek, planlama ve koordinasyonun sağlanması noktasında sunacağı destek önemlidir. Özellikle yurtdışı uygulamalarında sıklıkla karşılaşılan açık kapı ve otel kiralama modellerinin uygulanabilmesi için mekânsal ve finansal destek sağlanması yoluyla profesyonel ve gönüllü iş birliğine dayalı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'nın 15.04.2021 tarih ve 2021/94 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, Y. (2017). Dünyada ve Türkiye'de evsizlik sorunu ve çeşitli uygulamalar. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 67-91.
- Akyıldız, Y. (2020). Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmet İhtiyacının Ekosistem Yaklaşımı Bağlamında İncelenmesi: İstanbul Örneği. Doktora Tezi. Yalova Üniversitesi.
- Bektaş, A. (2014). Evsizlik Olgusu ve Evsizlere Yönelik Sosyal Politikalar: Hükümlere Evsizlere İlişkin Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Bellibaş, M. (2018), *Sistemik Derleme Çalışmalarında Betimsel İçerik Analizi*, Ankara: Pegem Akademi, s. 511-529.
- Bostanoğlu, Ö. (1993). Amerika Birleşik Devletleri'nde evsizlik. *Amme İdaresi Dergisi*, 26 (3), 153-168.
- Christensen, R. C, Hodgkins, C. C, Garces, L. K, Estlund, K. L, Miller, M. D. ve Touchton, R. (2005). Homeless, mentally ill and addicted: the need for abuse and trauma services. *Journal of health care for the poor and underserved*, 16(4), 615-622.

<https://doi.org/10.1353/hpu.2005.0091>

- Cılga, İ. (2009). Sosyal dışlanmanın dinamiği, bilimin, mesleğin dışlanması ve öngörüler. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20 (2), 7-26.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri- Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, Siyasal Kitabevi.
- Doğan, Yüksel B. (2018). Küreselleşen İstanbul'da Evsizliğin Sosyal Hizmet Perspektifinden Analizi (Beyoğlu Örneği). Doktora Tezi. Yalova: Yalova Üniversitesi.
- Embleton L., Lee H., Gunn J., Ayuku D. & Braitstein P. (2016). Causes of child and youth homelessness in developed and developing countries: a systematic review and meta-analysis. *JAMA Pediatr*, 170(5), 435–444. doi:10.1001/jamapediatrics.2016.0156
- Erbay, E. (2019). *Evsizler: Sokakların Görünmeyen Yüzleri*. Ankara: SABEV.
- Gutiérrez, M. C., Vincent, V., Aubert, D., Bizet, J., Gaillot, O., Lebrun, L., Le Pendeven, C., Le Pennec, M. P., Mathieu, D., Offredo, C., Pangon, B., & Pierre-Audigier, C. (1998). Molecular fingerprinting of Mycobacterium tuberculosis and risk factors for tuberculosis transmission in Paris, France, and surrounding area. *Journal of Clinical Microbiology*, 36(2), 486–492. <https://doi.org/10.1128/JCM.36.2.486-492.1998>
- Hanratty, M. (2017). Do local economic conditions affect homelessness? impact of area housing market factors, unemployment, and poverty on community homeless rates, *Housing Policy Debate*, 27(4), 640-655, DOI: 10.1080/10511482.2017.1282885
- İlhan, N. ve Ergün, A. (2010). Evsizler ve toplum sağlığı. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(2), 79-90.
- Işıkhan, V. (2006). Ruh hastası evsiz kadınların sorunları ve sosyal hizmet yaklaşımları. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 17(1), 39-50.
- Karaca, M., Gazi, M. A. ve Çakı, C. (2019). 21. yüzyılın sosyal güvenlik sorunu olarak evsizler: evsizleri konu alan reklam kampanyaları üzerine göstergebilimsel bir inceleme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 32, 505-527
- Karaman, M. F. (2019). Sosyal Dışlanma Bağlamında Evsizlik: İstanbul Örneği. Yüksel Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Kaya-Kılıç, A. ve Aslantürk, H. (2019). Evsizlerin sosyo-demografik özellikleri ve sokak yaşam deneyimleri: Antalya örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 417-437.
- Kore, L., Kiik, Riina ve Boswinkel, E. (2012). Homelessness in Estonia – problem of the individual or the society?, *European Journal of Housing Policy*, 6(3), 297-312.
- Küçük, M. (2014). Kent Yoksulluğu ve Evsizlik (İstanbul-Zeytinburnu Spor Kompleksi Barınma Evi Örneği). Yüksek Lisans. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Küçük, M. (2018). Evsizlik ve evsizliği açıklayan teoriler. *İdealkent*, 9(24), 515-535.
- Mallet, S., Rosenthal, D., ve Keys, D. (2005). Young people, drug use and family conflict: Pathways into homelessness, *Journal of Adolescence*, 28(2), 185-199.
- Meneviş, B. (2007). Evsizler. Ankara: T.C. Başbakanlık DPT Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik

Programları Merkezi Başkanlığı Gençlik Programı kapsamında hazırlanmış yayın.

- Morris, R. I., ve Strong, L. (2004). The Impact of homelessness on the health of families. *The Journal of School Nursing*, 20(4), 221–227. <https://doi.org/10.1177/10598405040200040701>
- Özdemir, U. (2010), Evsizlik ve evsizlere genel bir bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 21(2), 77-88. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48424/613522>
- Özkan-Kıranç, D. (2020), Evsizlik Üzerine Bir Kent Araştırması: İzmir Örneği. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi.
- Parker, R. D., ve Albrecht, H. A. (2012). Barriers to care and service needs among chronically homeless persons in a housing first program. *Professional Case Management*, 17(6), 278-284
- Raoult, D., Foucault, C., ve Brouqui, P. (2001). Infections in the homeless. *The Lancet Infectious Diseases*, 1(2), 77-84.
- Somerville, P. (1992). Homelessness and the meaning of home: rooflessness or rootlessness. *International Journal of Urban and Regional Research*. 16 (4). (529-539).
- Şan, M. K. ve Küçük, M. (2018). Kentsel yoksulluk, göç ve yoksulluğun yoğunlaşması – ayrışması. *Göç Dergisi*, 5(2), 185-204.
- Tsai, J., & Wilson, M. (2020). COVID-19: a potential public health problem for homeless populations. *The Lancet Public Health*, 5(4), e186-e187.
- Türnüklü, A. (2000), Eğitimbilim araştırmalarında etkim olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: görüşme, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (24), s. 543-559.
- Tyler, K. A., & Cauce, A. M. (2002). Perpetrators of early physical and sexual abuse among homeless and runaway adolescents. *Child abuse & neglect*, 26(12), 1261–1274. [https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(02\)00413-1](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(02)00413-1)
- United Nations Human Rights Office of The High Commissioner (OHCHR), (2020). Homelessness and human rights, erişim adresi: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Housing/Pages/Homelessnessandhumanrights.aspx#homelessness>
- Yeter, A. (2018). Sivil toplum kuruluşlarının evsizlere yönelik hizmetlerinin değerlendirilmesi: İstanbul örneği. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(17), 34-60.
- Yıldırım, A. (1999), Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi, *Eğitim ve Bilim*, 23(112), s.7-17.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2012). Küreselleşme ve kentsel yoksulluk: sosyolojik bir perspektif. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 257-287.